

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİNDE AYET VE HADİSLERİN KULLANIMINA DAİR TEKNİKLER**

Ahmet EKŞİ**

Öz

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında Kur'an ve sünnet merkezli öğrenme-öğretmeye önem verilmiş, batıl ve hurafeye dayalı yanlış bilgilerden uzak, doğru bir din öğretimi hedeflenmiştir. Genellikle öğrenilen konuyu destekleyici ayet ve hadisler kullanılarak bu hedefin göz önünde tutulduğunu görmekteyiz. Ancak bu ayetlerin belirlenmesinde ve sunulmasında öğrencinin katkısı yok denecek kadar az olduğu da bilinen bir gerçektir. Diğer taraftan bu ayet ve hadislerden nasıl yararlanılacağına veya anlatılan konuyu ayet ve hadislere dayanarak anlatmaya ilişkin yöntem ve teknikler konusunda da öğretmenler bakımından henüz yeterince yol alınabilmiş değildir. Bu çalışmayla din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretmeninin ayet ve hadisleri öğrenme öğretme sürecinde nasıl işe koşabileceğine ilişkin bazı teknikler örnekleriyle birlikte sunulmuştur. Böylece öğretmenin ayet ve hadislerle çalışma tekniklerini uygulayabilme becerisine katkı sağlamak hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: din, ayet, hadis, yöntem ve teknik

IN RELIGIOUS CULTURE AND ETHICS CLASSES ON THE USE OF VERSES AND HADITHS TECHNIQUES

Abstract

In there religious culture and ethic classes teaching programs, Quran and Sunnah centered learning-teaching processes are attached a particular importance. A true teaching of religion is targeted away from superstitions based wrong information. It is usually observed that this target is followed by using verses and hadiths supporting the learnt subject. However, it is a well-known fact that student has nearly no contribution in the determination and presentation of these verses. On the other hand, it has not been made enough progress when it comes to teachers, how to benefit from these verses and hadiths or the techniques and methods to describe a subject constructed on verses and hadiths. With this paper, some methods related to how to practice teaching of religious culture and ethics in the teaching-learning process of verses and hadith are presented with the examples. Thus it is aimed to contribute the capability of teacher to apply techniques of working with verses and hadiths.

Keywords: Religion, Verse, Hadith, Methods and Techniques

Giriş

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programları hazırlanırken biyolojik, sosyal, kültürel ve ahlaki yönleriyle bir bütün olarak düşünülen insan, eğitimin hem öznesi hem de nesnesi olarak ele alınmıştır. Bu anlayış doğrultusunda oluşturulan programda iki temel husus dikkat çekmektedir. Bunlardan birincisi, öğrenciyi, öğrenme ve bilgi üretme süreçlerinde etkin kılmayı amaçlayan eğitimsel yaklaşımdır. Diğeri ise din kültürü alanının bilimsel kriterlerini dikkate alan dinbilimsel yaklaşımdır. (İDKABÖP,2010:10).

Eğitimsel yaklaşım; yapılandırmacılık, aktif öğrenme, öğrenci merkezlilik, çoklu zekâ kuramı ve sürece dayalı ölçmeyi esas alan bir yaklaşımdır.

**Bu çalışma 30-31 Mayıs 2014 tarihlerinde Yıldız teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin düzenlemiş olduğu "Yükseköğretimde Eğitim Araştırmaları ve Uygulamaları 1. Ulusal Kongresi"inde bildiri olarak sunulmuştur.

** Yrd. Doç. Dr. Kocaeli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi, aeksi72@hotmail.com

Eğitimsel yaklaşımda öğrencilerin somut deneyimlerinden, sezgilerinden dinî ve ahlaki anlamlar oluşturmalarına ve soyutlama yapabilmelerine yardımcı olmak amaçlanmıştır. Bu yaklaşımla dinî ve ahlaki kavramların geliştirilmesinin yanı sıra bazı önemli becerilerin (problem çözme, iletişim kurma, akıl yürütme vb.) geliştirilmesi de hedeflenmiştir. Öğrenciler aktif şekilde din ve ahlaki öğrenirken problem çözme, çözümlerini ve düşüncelerini paylaşmayı, açıklamayı ve savunmayı, din ve ahlaki hem kendi içinde hem de başka alanlarla ilişkilendirmeyi öğrenirler.

Dinbilimsel yaklaşımı esas alan programların en belirgin vasfı bilimsel bilgiye dayalı olmasıdır. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programları açısından düşünüldüğündeki asıl kaynaklarında yer almayan bilgilerden uzak durulmasıdır. Ayrıca bilimin yöntem ve tekniklerinin kullanılarak bilginin sunulmasıdır.

Din Kültürü öğretim programlarının hazırlanmasında dinbilimsel yaklaşımın esas alındığı şu ifadelerle ortaya konulmuştur: “Bu programda Kur'an ve sünnet merkezli, birleştirici ve herhangi bir mezhebi esas almayan bir yaklaşım benimsenerek İslam diniyle ilintili dinsel oluşumları kuşatacak kök değerler öne çıkarılmıştır. İnanç, ibadet ve ahlak alanlarıyla ilgili bu değerlerin, Kur'an ve sünnete dayanan ortak paydalar olmasına özen gösterilmiştir. Amaç, bireylerin, dinî, kültürel ve ahlaki değerler hakkında doğru bilgilenmelerini sağlamaktır.”(İDKABÖP, 2010: 10).

Ayet ve Hadislerin Kullanımına Dair Yöntem, Teknik ve uygulama Örnekleri

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında Kur'an ve sünnet merkezli öğrenme-öğretmeye önem verilmiş, batıl ve hurafeye dayalı yanlış bilgilerden uzak, doğru bir din öğretimi hedeflenmiştir. Genellikle öğrenilen konuyu destekleyici ayet ve hadisler kullanılarak ders yapılmak suretiyle bu hedefin daima göz önünde tutulduğunu görmekteyiz. Ancak derslerde daha çok öğretmen tarafından tespit edilen ya da ders kitabında verilen ayet ve hadislerin mealleri ya okunur ya tahtaya yazılır ya da yansıtılır. Bu ayetlerin belirlenmesinde ve sunulmasında öğrencinin katkısı yok denecek kadar az olduğu da bilinen bir gerçektir. Diğer taraftan bu ayet ve hadislerden nasıl yararlanılacağına veya anlatılan konuyu ayet ve hadislere dayanarak anlatmaya ilişkin yöntem ve teknikler konusunda da öğretmenler bakımından henüz yeterince yol alınmadığı kanaatindeyim. Öte yandan din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde kazandırılması hedeflenen en önemli becerilerden biri de “Kur'an-ı Kerim mealini kullanma becerisidir.” (İDKABÖP,2010:10). Çünkü Kur'an-ı Kerim, öğrencinin İslam dinini öğrenebileceği ilk ve en temel kaynaktır. Bu nedenle araştırma becerisinden ayrı olarak öğrencilerin din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde Kur'an-ı Kerim mealî üzerinde yapacakları çalışmalar da önemlidir. Bu bildiriyle kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretmenin ayet ve hadisleri öğrenme öğretme sürecinde nasıl işe koşabileceğine ilişkin bazı teknikler örnekleriyle birlikte verilerek bir örnek uygulama sunulacaktır. Böylece öğretmenin ayet ve hadislerle çalışma tekniklerini uygulayabilme becerisine katkı sağlamak hedeflenmektedir.

Din öğretiminde ayet ve hadislerin kullanımına dair aşağıda seçilen bazı teknikler tanım, örnek uygulama ve elde edilmesi istenen faydalar olmak üzere üç ana başlık altında detaylandırılarak sunulacaktır.

- ✓ Kavramların Açıklanması

- ✓ Anahtar Kavramların Belirlenmesi
- ✓ Verilen İlkeleri Bulma
- ✓ Verilen Bakış Açısını Bulma
- ✓ Verilen Değerleri Bulma
- ✓ Görüş Alma
- ✓ Konuyla İlgili Olan Ayetin/hadisın Belirlenmesi
- ✓ Konuyu Kur'an Kıssasıyla Verme (Doğan-Tosun, 2003: 137-156).
- ✓ Konuyu Kavram Haritasıyla Sunma (Tosun-Doğan, 2005: 32).
- ✓ Metin Analizi Yoluyla Ayet ve Hadislerin Öğretimi (İHLÖP, 2010, 377).

1. Kavramların Açıklanması

Kavram açıklaması, ayet veya hadis içinde geçen bilinmeyen kelimelerin, sözlükten bakılarak metnin geneline göre anlamının bulunması ve ayetin/hadisın açıklanmasından oluşmaktadır. (İDKABÖP, 2010:208).

Örnek Uygulama:

Sınıf: 8

Ünite: Zekât, Hac ve Kurban İbadeti

Konu: Paylaşma ve Yardımlaşma İbadeti Olarak Zekât

Kazanım: Paylaşma ve yardımlaşma ibadeti olarak zekât ve sadakanın kimler tarafından, kimlere, nelerden, nasıl verileceğini açıklar.

Öncelikle ayet veya hadis tahtaya yazılır veya yansıtılır. Ayet/hadiste geçen ve anlamı bilinmeyen kavramların altı çizilir.

“Sadakalar Allah'tan bir farz olarak ancak, yoksullara, düşkünlere, (zekât toplayan) memurlara, gönülleri (İslâm'a) ısındırılacak olanlara, kölelere, borçlulara, Allah yolunda olana, yolda kalana mahsustur. Allah pek iyi bilendir, hikmet sahibidir.” (Tevbe, 9/60).

Öğrencilerden kelimelerin karşılığını sözlükten bulmaları ve konuya uygun olan açıklamayı almaları istenir. Bu işlemler tamamlandığında hadisin anlamı verilir ve hadis açıklanır.

Faydaları:

Ayet içinde bilinmeyen kelimelerin altının çizilmesi öğrencinin dikkatinin ayet üzerinde yoğunlaşmasını sağlar.

Öğrencinin ayet üzerinde düşünmesine fırsat verir.

Öğrenciyi araştırma yapmaya sevk eder ve problemin çözümüne katar.

Öğrencinin karar verme yetisinin gelişmesine katkıda bulunur.

Bu teknik, bireysel çalışmaya uygun olmasının yanı sıra grup çalışmasına da imkân verir. (İDKABÖP, 2010:208).

2. Anahtar Kavramların Belirlenmesi

Konuyla ilgili ayette geçen anahtar kavramların belirlenmesi ve bunların cümle içinde kullanılması etkinliklerini içerir. (İDKABÖP, 2010:209).

Örnek Uygulama:

Sınıf: 6

Ünite: Kur'an-ı Kerim'in Ana Konuları

Konu: Kur'an-ı Kerim'in Belli Başlı Konuları

Kazanım: Kur'an-ı Kerim'in temel konularını açıklar.

“İslam; Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in de Allah'ın elçisi olduğuna şehadet etmen, namazı dosdoğru kılman, zekâtı vermen, ramazan orucunu tutman ve gücün yeterse Kâbe'yi haccetmendir. İman; Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe ve bir de kadere yani hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanmandır. İhsan, onu görüyor gibi Allah'a kulluk etmendir. Sen onu görmüyorsan da o seni mutlaka görür.” (Müslim, İman, 1).

Öncelikle öğrencilere “Konuyla ilgili, ayette/hadiste geçen anahtar kavramlar sizce hangileridir?” sorusu yöneltilir. Öğrencilerden alınan cevaplar tahtaya yazılır ve bu kelimelerin içinde geçtiği birer cümle kurmaları istenir.

İslam. İlahi dinlerin sonuncusu İslam dinidir.

İman. İmansız amel meyvesiz ağaç gibidir.

İhsan. Gölge etme başka ihsan istemem.

Son olarak öğretmen ayeti açıklar ve öğrencilerin verdikleri örneklerde hatalar varsa düzeltir. Mesela yukarıda verilen “Gölge etme başka ihsan istemem.” cümlesindeki ihsan kelimesinin anlamıyla hadiste verilen anlamın bir birinden farklı olduğuna dikkat çeker.

Faydaları:

Öğrenci tarafından belirlenen anahtar sözcükler, yaptıkları çağrışımlarla konunun hatırlanmasını kolaylaştıracaktır.

Öğrenciler kurdukları cümlelerle öğrendiklerini anlamlandırmış olacaklardır.

Kurulan örnek cümlelerden hareketle, öğrencinin hayatında bu kavramları nasıl anladığı ve kullandığı ortaya çıkacak; böylece doğruları pekiştirme, yanlışları ise düzeltme imkânı olacaktır.

Öğrenciyi doğrudan derse katma fırsatı verir.

Öğrencilerin bildiklerinden hareketle soyut kavramlar öğrenilecek böylece somuttan, soyuta gidilmiş olacaktır. (İDKABÖP, 2010:209).

3. Ayette/Hadiste Verilen İlkeleri Bulma

Hadiste verilmek istenen ilkelerin öğrenciler tarafından buldurulması olarak tanımlanabilir.

Örnek Uygulama:

Sınıf: 8

Ünite: Zekât, Hac ve Kurban İbadeti

Konu: Paylaşma ve Yardımlaşma İbadeti Olarak Zekât/Toplumsal Dayanışma İbadeti Olarak Sadaka

Kazanım: Paylaşma ve yardımlaşma ibadeti olarak zekât ve sadakanın kimler tarafından, kimlere, nelerden, nasıl verileceğini açıklar.

Öğretmen ayeti tahtaya yansıtır. Öğrencilerden ayet üzerinde düşünceleri ve ilkeler çıkarmaları istenir. Bu ilkeler tahtaya yazılır.

“Mallarını Allah yolunda harcıyıp da arkasından başa kalmayan, fakirlerin gönlünü kırmayan kimselerin Allah katında ödülleri vardır. Onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir.” (Bakara, 2/262).

“Eğer sadakaları (zekât ve benzeri hayırları) açıktan verirseniz ne güzel! Eğer onu fakirlere gizlice verirseniz, işte bu sizin için daha hayırlıdır. Allah da bu sebeple sizin günahlarınızı örter. Allah, yapmakta olduklarınızı bilir.” (Bakara, 2/271).

Çıkarılabilecek başlıca ilkeler:

- ✓ Allah hiçbir yardımı karşılıksız bırakmaz.
- ✓ Yardımların gizli yapılmalıdır.
- ✓ Yardım yapan kişi yardım ettiği kişiyi minnet altında bırakmamalıdır.
- ✓ ...

Daha sonra öğrencilere, “Bu ilkeler hayatımıza nasıl yön verir?” sorusu yöneltilir. Öğrencilerden alınan cevaplar üzerine grup tartışması gerçekleştirilir.

Faydaları:

Öğrencinin aktif katılımını sağlar.

Öğrenciye ayet üzerinde düşünme ve yorum yapma fırsatı verir.

Günlük yaşantıdan örnekler vererek bulunan ilkelerin hayatla ilişkilendirilmesini sağlar.

Öğrencilerin konu hakkında düşündüklerini ifade ederek dili kullanma becerisini geliştirmelerine katkıda bulunur.

Öğrencilerin bildiklerinden hareketle soyut kavramları öğrenmelerini sağlar. (İDKABÖP, 2010:209-210).

4. Ayette/Hadiste Verilen Bakış Açısını Bulma

Ayette/hadiste verilmek istenen bakış açısının öğrenciler tarafından belirlenmesi etkinliğidir.

Örnek Uygulama:

Sınıf: 8

Ünite: Hz. Muhammed’in Hayatından Örnek Davranışlar

Konu: Hz. Muhammed İnsanlara Değer Verirdi

Kazanım: Hz. Muhammed’in olaylar karşısındaki tutumlarından hareketle örnek davranışlarına yönelik çıkarımlarda bulunur.

Öncelikle ayet/hadis tahtaya yazılır veya yansıtılır.

“Bir gün Hz. Muhammed ve arkadaşları otururken önlerinden bir cenaze geçer. O hemen ayağa kalkar. Yanındakiler, cenazenin Müslüman olmadığını söylerler. Bunun üzerine Hz. Peygamber, “**Bu da bir insan değil mi?**”(Buhari, Cenaiz, 50; Müslim, Cenaiz, 81; Nesai, Cenaiz, 46) buyurarak bu tutumunun nedenini belirtir.

Ardından öğrencilere “Hadiste anlatılmak istenen nedir?” sorusu sorulur. Öğrencilerin cevapları, kısaltılarak tahtaya yazılır. Cevaplardan sonra tahtadaki cümlelerin tamamı bir öğrenci tarafından okunur. Buradan hareketle bir sonuca varılmaya çalışılır. Son olarak öğretmen buradaki cevaplardan da hareketle hadiste verilmek istenen bakış açısını öğrencilerle beraber belirler.

Faydaları:

Öğrenci derse aktif olarak katılır.

Öğrencinin düşüncelerini ifade edebilme yeteneğinin gelişmesine katkıda bulunur.

Öğrencinin elde ettiği başarıyla kendine güven duymasını sağlar.

Öğrenci cevaplarından hareket edilmesi, eksiklerin tamamlanmasına, yanlışların düzeltilmesine fırsat vereceği için öğrencinin kendini değerlendirmesini sağlar. (İDKABÖP, 2010:210).

5. Ayetlerde/Hadislerde Verilen Değerleri Bulma

Ayette/hadiste verilmek istenen evrensel değerlerin öğrenciler tarafından bulunması tekniğidir.

Örnek Uygulama:

Sınıf: 8

Ünite: Hz. Muhammed'in Hayatından Örnek Davranışlar

Konu: Hz. Muhammed Hakkı Gözetirdi

Kazanım: Hz. Muhammed'in örnek davranışlarının toplumsal hayattaki önemini yorumlar.

Aşağıdaki ayet ve hadisler tahtaya yazılır veya yansıtılır.

“Ey iman edenler! Adaleti titizlikle ayakta tutan, kendiniz, ana babanız ve yakınlarınızın aleyhine de olsa Allah için şahitlik eden kimseler olun. (Haklarında şahitlik ettikleriniz) zengin olsunlar fakir olsunlar, Allah onlara sizden daha yakındır. Hislerinize uyup adaletten sapmayın, (şahitliği) eğip büker (doğru şahitlik etmez) yahut şahitlik etmekten kaçınırsanız (biliniz ki) Allah yaptıklarınızdan haberdardır.” (Nisâ, 4/135).

Kureyş kabilesinden bir kadın hırsızlık yapar. Bir kısım ilerigelen Kureyşliler Hz. Muhammed'e bir aracı göndererek kadını affetmesini isterler. Bu işi Hz. Muhammed'in çok sevdiği bir kişi olan Üsâme'nin yapabileceğini düşünürler. Sonradurumu iletmek üzere Üsâme'yi Peygambere gönderirler. Üsâme gelip durumu anlatınca Hz. Peygamber üzülür. Ayağa kalkarak şunları söyler: *“Ey insanlar, sizden önceki insanlar aralarında varlıklı biri hırsızlık yaptığında ona dokunmazlar; zayıf biri hırsızlık yaptığında ise onun cezasını verirlerdi. Allah onları bu yüzden helak etti. Allah'a yemin ederim, değil o kadın, bu suçu işleyen Muhammed'in kızı Fatıma bile olsa onun da cezasını veririm.”* (Buhârî, Hudud, 12; Müslim, Hudud, 8, 9).

Daha sonra “Ayet ve hadiste verilmek istenen evrensel değerler nelerdir?” sorusu yöneltilir. Öğrencilerin verdiği cevaplar tahtaya yazılır. Ardından vurgulanan evrensel değer/değerler üzerinde sınıfta bir konuşma ortamı oluşturulur veya bu değerlerden birini konu alan bir yazı yazmaları istenir. Ayrıca bu değerlerin uygulandığı ve uygulanmadığı toplumlar konulu bir münazara etkinliği de yaptırılabilir.

Faydaları:

Bu teknikle aşağıdaki hedeflere ulaşılabilir:

Öğrenci aktif olarak derse katılımı sağlar.

Değerlerin öğrenciler tarafından bulunması, öğrenciye ayet/hadis üzerinde düşünme fırsatı verir. Bunun yanında karar verme becerisinin gelişmesine katkıda bulunur.

Öğrencinin düşüncelerini, hayallerini yazma veya sözlü olarak ifade edebilme becerisinin gelişmesine katkıda bulunur.(İDKABÖP, 2010:211).

6. Görüş Alma

Ayet veya hadis üzerinde tartışılarak ayetin/hadisın insan hayatına nasıl yön verdiği konusunda öğrencilerden görüş alma tekniğidir.

Örnek Uygulama:

Sınıf: 8

Ünite: Zekât, Hac ve Kurban İbadeti

Konu: Toplumsal Dayanışma İbadeti Olarak Sadaka

Kazanım: Paylaşma ve yardımlaşma ibadeti olarak zekât ve sadakanın kimler tarafından, kimlere, nelerden, nasıl verileceğini açıklar.

“Ey iman edenler kazandıklarınızın iyilerinden ve rızık olarak yerden size çıkardıklarımızdan hayra harcayın. Size verildiğinde almayacağınız kotu malı hayır diye vermeye kalkmayın. Bilin ki Allah zengindir, övgüye layıktır.” (Bakara, 2/267).

Ayet tahtaya yansıtılır ve yüksek sesle okunur. Daha sonra, “Ayette anlatılmak istenen nedir?” sorusuyla tartışma açılır ve öğrencilerden günlük hayattan örnekler vererek bu konuyu etraflıca konuşmaları istenir. Öğretmen tartışmayı dikkatle izler ve önceden hazırladığı sorularla konuşmaya yön verir. Sonunda ise genel bir özet yaparak konunun temel ilkelerini ortaya koyar. (İDKABÖP, 2010:211).

Faydaları:

Öğrenciler arasında fikir birliğinin oluşmasına katkıda bulunur.

Öğrencinin derse aktif olarak katılımını sağlar.

Öğrencinin bir konuyla ilgili yorumlama, değerlendirme ve düşüncelerini açıklama becerisini geliştirir.

Öğrenci-öğretmen, öğrenci-öğrenci iletişimine katkıda bulunur.

7. Konuyla İlgili Olan Ayetin/Hadisın Belirlenmesi

Konuyla ilgili ayet/hadislerin bulunması veya karışık olarak verilen ayet/hadisler arasından, konuyla ilgili olanların öğrenciler tarafından belirlenmesi ve konuyla ilişkisinin kurulması etkinliğidir.

Öğretmen öğrencilerden bir konu hakkında ayet meali bularak gelmelerini veya kendisi ayet numaralarını vererek öğrencilerden bu ayetlerin meallerini yazarak gelmelerini isteyebilir. Ayrıca verdiği ayetlerden belli bir konuyla alakalı olanları seçmelerini de isteyebilir.

Örnek Uygulama:

Öğretmen 4, 5 ve 6. Sınıf düzeyinde ayet numaralarını kendisi vererek öğrencilerden bu ayetlerin Kur'an-ı Kerim'den yerini bularak meallerini yazmalarını ister. Örneğin Peygamberlerin sıfatlarını işlerken Meryem, 19/41, A'raf, 7/68, Sad, 38/45, Şûrâ,42/37 ve

Ahzab, 33/39. Ayetlerin meallerini bulmalarını söyler. Ancak 7, 8 ve daha üst sınıflarda genellikle belli bir konuyla ilgili ayet meallerinin öğrenciler tarafından tespit edilmesi istenebilir. Örneğin öğrencilere “Meleklerin özellikleriyle ilgili üç tane ayet mealı bularak defterinize yazın.” Şeklinde bir ödev verilebilir.

Sınıf:5

Ünite: Allah İnancı

Konu:Evrende bir Düzen Vardır/Allah Vardır ve Birdir

Kazanım: Allah’ın bizi ve her şeyi yarattığının farkında olur.

Öğretmen konuyla ilgili olan ve olmayan ayetleri bulur ve bunları karışık sıra ile yazarak tahtaya yansıtır.

“O, gökleri ve yeri yoktan var edendir...”(En’am, 6/101).

“İnsan kendisinin başıboş bırakıldığını mı sanır?” (Kıyamet, 75/36).

“Göğü kudretimizle bina ettik ve onu genişletmekteyiz.” (Zariyat, 51/47).

“O inkâr edenler görmüyorlar mı ki başlangıçtagöklerle yer birbiriyle bitişik iken biz onları ayırdıkve her canlıyı sudan yarattık. Yine de onlar inanmayacaklar mı?” (Enbiya, 21/30).

“Biz insanı en güzel biçimde yarattık.” (Tin, 95/4).

Bir öğrenciden ayetleri okuması istenir. Sınıfa “Bu ayetlerden hangisi veya hangileri konuyla doğrudan ilgilidir?” sorusu yöneltilir.

Cevap veren öğrencilere “Ayette anlatılan nedir, konuyla nasıl ilişkilendirilir?” sorusu sorulur.

Faydaları:

Kur'an-ı Kerim’i kullanabilme becerisi kazanır.

Öğrencinin ayet üzerinde düşünmesine fırsat verir.

Öğrencinin yorum yapma ve düşüncelerini ifade etme yeteneğinin gelişmesine katkıda bulunur.

Sorularla öğrencinin derse katılımı sağlanır.

Öğrencinin konuyla ilişkili ayeti bulması, karar verme becerisini geliştirir.

Farklı konulardaki ayetler arasından konuyla ilişkili olanın bulunması, konunun anlaşıldığını gösterir.(İDKABÖP, 2010:212).

8. Konuyu Kur’an Kıssasıyla Verme

Konuyla ilgili olarak Kur’an kıssalarından birinin seçilmesi ve kıssa üzerinden hareketle konunun kavranması etkinliğidir.

Örnek Uygulama:

Sınıf: 5

Ünite:Kur'an-ı Kerim’in Temel Eğitici Nitelikleri

Konu:Allah’ı Arayan insan: Hz. İbrahim

Kazanım: Hz. İbrahim’in Allah’a inanç konusunda ne tür çabalar gösterdiğini fark eder.

Öğretmen, Kur’an kıssalarından konuya ve öğrenci seviyesine uygun olanını seçer. Seçilen kıssa bir öğrenci veya öğretmen tarafından okunur.

Hz. İbrahim'in yaşadığı ülkenin kralı, Nemrut adında biriydi. Hz. İbrahim bir gün Nemrut'a giderek onu Allah'a inanmaya çağırıldı.

Nemrut kendini beğenmiş bir tavırla,

- Bu ülkenin tanrısı benim. Senin tanrın da kim? dedi.

Hz. İbrahim,

- Benim Rabbim Allah'tır. O öldürür ve yeniden diriltir, deyince,

Nemrut,

- Ben de öldürür ve diriltirim, dedi. (Nemrut iki mahkûmu yanına çağırarak birini öldürmüş ve diğerini deserbest bırakarak güya kendisinin hem öldürmeye hem de diriltmeye gücü yettiğini ispatlamaya çalışmıştı.)

Hz. İbrahim,

- Allah güneşi doğudan getiriyor, sen de batıdan getirsene? dedi.

Nemrut bu sözler üzerine şaşırıp kaldı. Ne diyeceğini bilemedi. Ancak yine de Allah'a inanmadı. (Bakara, 2/258'den uyarlanmıştır.).

Burada anlatılan olay hakkında öğrencilerin düşünceleri alınır. Hatta olayların can alıcı yerinde durularak “Siz olsaydınız bu durumda ne yapardınız?” gibi sorular yöneltilebilir öğrencilerin konu üzerinde konuşmaları sağlanır. Bunlar doğrultusunda öğretmen konuyu kısaca üzerinden hareketle açıklar.

Faydaları:

Konu kısaca ile desteklendiği için konunun kalıcılığı artar.

Öğrencinin dikkati konuya daha kolay çekilir.

Öğrenci, kısaca ile dinleme ve anlama becerisi kazanır.

Öğrenci kıssanın kahramanı ile kendini özdeşleştireceği için güzel davranışların benimsenmesi kolaylaşır.

Kısaca ile zenginleştirilen konu, dersi zevkli hâle getirir. (İDKABÖP, 2010:212).

9. Konuyu Kavram Haritasıyla Sunma

Kavram haritası, konuyla ilgili başlıca kavramların, merkezi bir kavram etrafında, birbirleriyle ilişkilerinin gösterilmesidir. Kavram haritalarında iki kavram arasındaki ilişki, üzerine ilişkiyi belirleyen ifadelerin yazıldığı doğrularla gösterilir. İlişkiyi belirleyen bağlantı ifadeleri ile iki kavram tamamlanarak anlamlı bir cümle oluşturur. (Tosun-Doğan, 2005:7)

Kavram haritası ders işlenirken adım adım çizilebilir. Konunun işlenmesi ne kadar zamanda tamamlanması gerekiyorsa kavram haritası da o süreç içerisinde tamamlanır. Bu yöntem öğretmene ders işleme sürecinde yol gösterir. Kavram haritası konuyu özetlemek amacıyla ders sonunda da çizilebilir. Bu tür çizimlerde öğrencinin harita çizimine katılımı sağlanabilir. Önceden hazırlanmış bir kavram haritası dersin başında tahtaya çizilebilir veya yansıtılabilir. Ancak sınıf ortamında hazırlanan kavram haritası önceden hazırlanmış kavram haritasına göre öğrenmede daha etkilidir. (Gümüş Kalemler, 2013:65).

Örnek Uygulama:

Sınıf: 5

Ünite: Kur'an-ı Kerim'in Temel Eğitici Nitelikleri

Konu: Fil Suresi ve Anlamı

Kazanım: Fil suresini ezbere okur ve anlamını söyler.

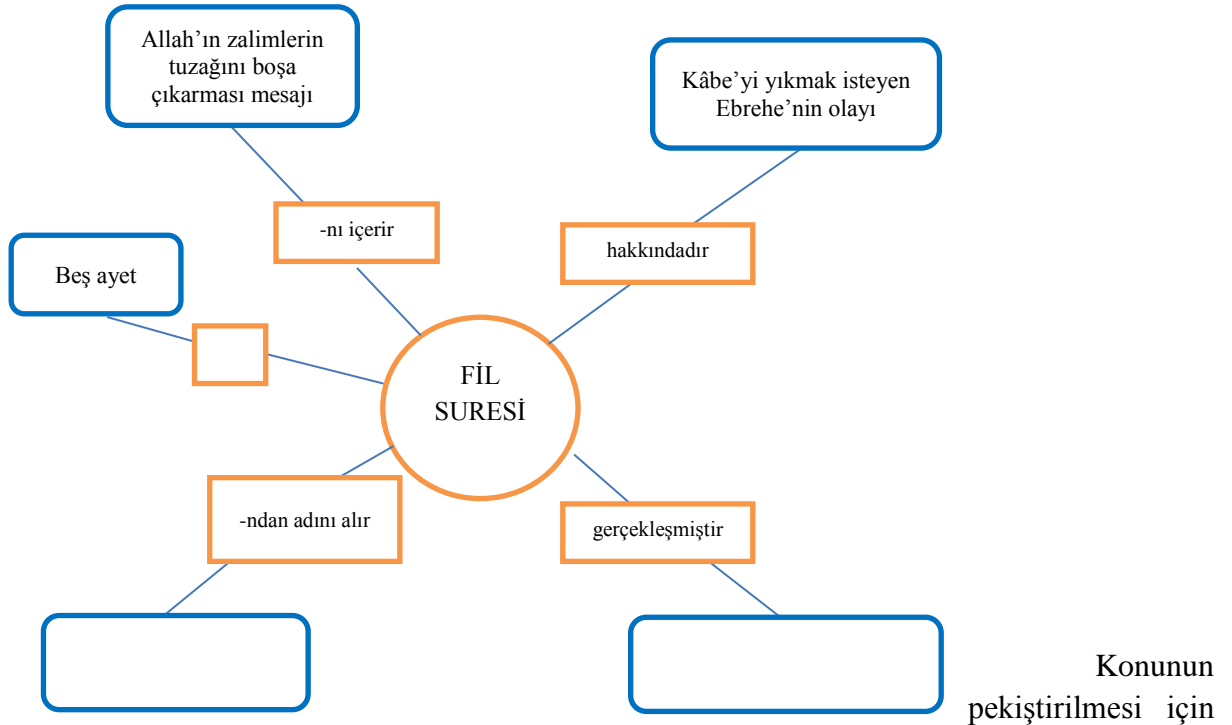
Kavram haritası oluştururken şu aşamalar takip edilir: (Aydın, 2007:385-386).

1. *Aşama:* Konuyla ilgili kavram ve isimler öğrencilerle birlikte tespit edilir.

2. *Aşama:* Konuyla ilgili merkezi kavram belirlenerek daire içine alınır.

3. *Aşama:* Diğer (ikincil) kavramlar merkezi kavramın etrafına yerleştirilir.

4. *Aşama:* Merkezi kavramla diğer kavramlar arasındaki bağlantı ifadeleri yazılarak anlamlı cümle oluşturulur.

oluşan yargı cümleleri üzerinde konuşma yapılabilir.^{††}

Faydaları:

Öğrenmeyi kolaylaştırır.

Öğrenme sürecini kontrol etmede ve kavram yanlışlarını ortaya çıkarmada katkı sağlar.

Öğrenilenleri değerlendirmede yardımcı olur.

10. Metin Analizi Yoluyla Ayet ve Hadislerin Öğretimi

Ayet ve hadislerin anlamlarının öğretmen tarafından analiz edilerek öğretime hazırlanması ve derste uygulanmasıdır. (İHLÖP, 2010:377).

Örnek Uygulama:

Sınıf: 5

^{††} Bu kavram haritası, Tosun, C., Doğan, R., *Kavram Haritaları*, s. 32'den alınmıştır.

Ünite: Kur'an-ı Kerim'in Temel Eğitici Nitelikleri

Konu: Fil Suresi ve Anlamı

Kazanım: Fil suresini ezbere okur ve anlamını söyler.

İlk aşamada seçilen sure, ayet veya hadisler olay, zaman, yer, metindeki kişiler vs. açılarından analiz edilir ve tabloya işlenir. Ardından ana fikir üzerinde sınıfta bir konuşma ortamı oluşturulur.

Metin Analiz Tablosu	
Surenin adı	Fil
Konuşan	Allah (c.c.)
Hitap Edilen	Mekkeliler
Olayın Zamanı	Peygamberimizin doğduğu yıl
Olayın Yeri	Mekke
Olay	Kâbe'yi yıkmaya gelen fillerle desteklenmiş Habeşistan kralı Ebrehe'nin ordusunun kuşların attığı taşlarla hezimete uğraması.
Ana Fikir	Tevhid dinin sembolü olan Kâbe kıyamete kadar bu özelliğiyle ayakta kalacaktır. Kâbe Allah'ın evidir dolayısıyla hiçbir güç ona zara veremez. Herkes sahip olduğunu korumakla sorumludur.

Faydaları:

Öğrenmeyi kolaylaştırır.

Öğrencinin yorum yapma ve düşüncelerini ifade etme yeteneğinin gelişmesine katkıda bulunur.

Öğrencinin derse aktif olarak katılımını sağlar.

SONUÇ

Din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin en önemli iki kaynağı Kur'an-ı Kerim ve Peygamberimiz (s.a.v.)'in sünnetidir. Bu nedenle Öğretim Programlarında dersin bu özelliği dikkate alınarak hazırlanmıştır. Durum böyle olunca ayet ve hadislerin ders işlenişinde etkili ve verimli bir şekilde kullanılması gerekecektir. Yukarıda örnek kabilinden sunduğumuz bazı teknikler bu amacı gerçekleştirmeye matuftur. Bu ve benzeri tekniklerle ayet ve hadisler derste işlendiğinde aşağıdaki sonuçların elde edilebileceğinde şüphe yoktur:

* Öğrencilerde kaynak bilinci oluşur.

* Öğrenciler Kur'an-ı Kerim'den ayet ve hadis kaynaklarından bir hadisi bulabilme becerisi kazanlar.

* Öğrenciler konularla doğrudan alakalı olan ayet ve hadisleri seçebilirler.

* Öğrenciler ayet ve hadislerde anlatılanlara günlük hayattan örnek verebilirler. Böylece hem öğrenme kolaylaşır hem de öğrendiklerini anlamlandırırılar.

* Öğrenciler ayet ve hadisler üzerinde görüş ve düşüncelerini sözlü veya yazılı olarak ifade edebilirler. Böylece derse aktif olarak katılırlar.

Kaynakça

- İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4-8. Sınıflar) Öğretim Programları ve Kılavuzu (İDKABÖP)*, MEB Yayınları, Ankara, 2010.
- Doğan, R., Tosun, C., *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi (6-8. Sınıflar İçin)*, Pegem A Yayınları, Ankara, 2003.
- Tosun, C., Doğan, R., *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretiminde Kavram Haritaları*, Pegem A Yayınları, Ankara, 2005.
- İmam Hatip Liseleri Meslek Dersleri Öğretim programları (İHLÖP)*, MEB Yayınları, Ankara, 2010.
- Gümüş Kalemler, *Lise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmen Kılavuzu*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2013.
- Aydın, M. Zeki, *Din Öğretiminde Kullanılan Yöntem ve Teknikler*, Nobel, Ankara, 2007.